

MEGEMLEKEZÉSEK

CSÚROG 1944-1994

Az első kereszt, az első gyertya és az első koszorú

Ötven év után először helyeztük el az első koszorút arra a helyre, ahova 1944-ben hordták a halottainkat. Ez a hely a téglagyár melletti sintérgödör volt.

Azt az érzést nem lehet leírni. Azt érezni kellett.

Szorongó szívvel, teli félelemmel közeledett a kis csapatunk Csúrog felé. Azt hiszem mindannyiunk szíve gyorsabban dobogott, amikor a csúrogi szélmalmot elhagytuk, és a téglagyár melletti sintérgödörhöz értünk.

Életemben először jöhöttem (ha nem is volt szabad, de jöttem) erre a szomorú helyre.

Kiszálltunk a kocsiból és álltunk ott, néztük a fúvel benőtt gödröket, dombokat. Talán épp azon a helyen, ahol álltam, vagy ahol végigmentem, nyugodott (ha még ott nyugodott) édesapám, akit soha nem ismertem.

Csak álltunk mindannyian némán, szemünk tele volt könnyel, és néztünk...néztünk a semmibe.

Leástuk a keresztet. Rajta csak ez állt:

**ÉDESAPÁINKNAK
1944-1994**

Meggyújtottuk gyertyáinkat, elhelyeztük koszorúinkat. Imádkoztunk és sírtunk.

Végül egyszerre tört ki mindenkiből az a szomorú fájó emlék, a megtörtént kegyetlenség. Az idősebbek a napot emlegették, amikor utoljára látták férjüket, édesapjukat.



Teleki Júlia és Légvári Sándor az első keresztnél 1994-ben

Mindenki sírt, és csak néztünk a falu felé. Lelki szemeinkkel kerestük a házunkat, az otthonunkat, ahonnan kiűztek bennünket, és most valaki másé az az otthon.

Valaki megszólalt közülünk: „Valami hiányzik a szerb templom mellől!” Igen, hiányzik. Ötven évvel ezelőtt, két torony látszott, a pravoszláv, és a katolikus templomé, de a magyar templomot ledöntötték, a magyar temetőt felszántották. Semmi sem maradt, ami magyar.

Most ott áll a szerb templomtorony magányosan, mintha bizonyítékként a világra kiáltana: ez volt az igazi gyűlölet, az igazi bosszú! De ne legyen gyűlölet soha többé! Sem itt sem máshol. A két templom mindaddig nagyon jól megfér egymás mellett, amíg az egyiket le nem döntötte a bosszú. A templom műemlék, kincs. A templom Isten háza, amely senkit sem bánt. Itt mégis lerombolták.

Álltunk és néztünk hol a falu felé, hol az előttünk elterülő füves meszes gödrökre.

Néztük az égő gyertyákat, miközben – azt hiszem – mindannyiunk gondolata egy volt:

SOHA TÖBBÉ NE TÖRTÉNJEN MEG! Nem éreztem a szívemben gyűlöletet, hiszem, hogy a többiek sem, csak keserűséget, fájdalmat, és leírhatatlan vágyat a békeségért a BÉKÉÉRT.

Mielőtt haza indultunk volna, egy idős hölgy, aki Magyarországról jött gyermekeivel az elvesztett szülőfaluba, aki itt vesztette el fiatal férjét, gyermekei édesapját, lehajolt a földre, majd egy műanyag tasakba földet rakott. Ezután odafordult gyermekeihez, s mindannyiunk előtt arra kérte, őket, ha meghal, ezt a maréknyi szülőföldet dobják majd a koporsójára.

Talán ez a kevés föld jelenti számára a múltat, az itt eltöltött éveket, a fiatalságát és a férjét, akit oly fiatalon vettek el tőle. Ki tudja?

Mindannyian megfogadtuk, hogy ezután minden évben eljövünk, elhelyezzük virágainkat, és gyertyát gyújtunk. Ötven év után először, Szabadkáról, Újvidékről, Földváról, Temerinből, Szenttamásról, Szekszárdról és Becséről érkezett ez a kis elszánt csapat, félelmét legyőzve.

Szomorúan, könnyes szemmel, de megkönnyebbülve indultunk hazafelé. Ha ötven év után is, de égtek a gyertyák apáink sírján.

Jeltelen temetők

Szomorú és nehéz napokat élünk. A szívünk tele van szorongással. Vajon mit hoz a holnap? Ránk kopogtat-e valaki? Valaki, aki az otthonunkat akarja.

A félelem és a remény ott lappang mindannyiunk lelke mélyén. A félelem, hogy a történelem megismétlődik, és remény, hogy mégsem fog bekövetkezni a legrosszabb. Az otthonunkat talán mégsem kell még egyszer elhagynunk.

Mindenszentekkor és halottak napján a halottainkra emlékezünk. Halottaink emléke kell, hogy erőt adjon az életre, az itt maradásra. Hisz itt a helyünk ahol éltek az őseink.

Mindenszentekkor virágba borulnak a temetők, és a gyertyák fénye átvilágítja a sírokat. A lelki szemeink előtt ott állnak szeretteink teljes fényben. Mosolyognak és vigasztalnak minket.

Sajnos nem minden temető virágos és nem mindenhol égnek a gyertyák, és nem minden hely temető, ahol a halottaink nyugszanak. Nagyon, de nagyon sok jeltelen

temető van, ahol a halottak összekötött kézzel, ruhátlanul, megalázva nyugszanak valahol egy-egy tömegsírban.

Milyen fájó az, ha a szeretteinkre emlékezünk, ha felidézünk a kedves emléket. De talán sokkal fájóbb az amikor nincs mit felidézni, amikor nincs emlék, mert az emléket is elvették tőlünk. Nekünk nincs élmény, nincs kedves emlék, nincs egy mosolygós arc, egy féltő kéz, egy kedves szó. Mindent elvettek tőlünk. Elvették tőlünk apánkat, amikor még olyan kicsik voltunk, hogy az emléket sem tudtuk megőrizni, csak a hiányát érezzük egész életünkben.

Ne hagyjuk kitörölni az emlékezetünkben a hiányérzetet. Azt, hogy nekünk is volt édesapánk, nekünk is voltak szeretteink, akiknek nincs temetőjük, nincs fejfájuk, akik jeltelen sírban nyugszanak még most ötven év után is.

Keressük fel ezeket a sírhelyeket, és helyezzük el a kegyelet virágait. Gyűjtsünk gyertyát, hogy a gyertya lángjai messzire világítsanak és figyelmeztessenek: **Ne legyen sehol több eldugott temető! Legyen mindenhol béke.**



1996-os megemlékezés

Sorstársak találkozója

Ötven év után először találkoztak Bécson azok a sorsüldözött magyarok, akiket 1945-ben kiűztek otthonukból és mindenüktől megfosztva gyűjtőtáborba hajtottak.

Szomorú évfordulókra emlékezünk minden januárban, az 1942-es razzia áldozataira. Ezzel szemben először emlékeztünk meg az 1944-es áldozatokról, és az 1945-ben kihajtott és meggyötört magyarokra, akik nem tudták, nem bírták túlélni a gyűjtőtábor kínjait.

1945. január 23-án reggel fegyveres férfiak és 15-16 éves gyerekek mentek be a magyar házakba. Fegyvert fogtak a ház lakóira, öt percet adva a ház elhagyására. A házakban már csak öregek, gyermekek és asszonyok voltak, mert a férfiakat 1944 őszén már kivégezték. Ez volt a mi családunk sorsa is. Nem elég, hogy árvákká tettek minket, még otthonunkból is elkergettek.

A csikorgó hidegben délután négy óráig várták a magyar családok a piactéren a sorsuk beteljesülését. Négy óra után valaki mégis úgy döntött, hogy az életünket meghagyják, de lógerba csuknak. Így indultak el a magyarok térdig érő hóban gyalogosan Járek felé. Csak néhány kisgyermekes családot raktak a tehervonatra. Járekon a kiűrt német házakba toloncolták be a népet. Egy héttel később ugyan ez a sors várt a szablyai magyarokra, majd két hónap után a mozsoriakra is. Erre a szomorú évfordulóra emlékeztünk ötven év után először. A terem megtelt, ülőhely sem maradt.

A találkozót egy perc néma felállással kezdtük, így adóztunk azoknak az emlékére akiket 1944-ben ártatlanul kivégeztek, és azokra, akik nem éltek túl a gyűjtőtábor és a kényszermunka kegyetlen sorsát. Előzőleg koszorút helyeztünk a belvárosi temetőben a kopjafánál.

Szívszorító érzés volt látni és hallani a köszöntő és bevezető közben, az elfojtott sírást. Nők és férfiak egyaránt könnyeztek. A becsei Csiraj együttes tagjai segítettek meghittebbé tenni gyönyörű énekükkel a nem mindennapi találkozót.

Visszafojtott sírás, fájdalmas sóhajok után egyenként tört fel a fájó emlék.

Egy fiatalasszony, aki akkor egy éves volt, elmesélte, hogy egy piaci kosárban csempésztek ki a lógerből. Így maradt életben, hisz már csak a bőr fogta össze csontjait. Egy fiatalember azt mesélte, hogyan szökött ki édesanyja a lógerből, és egy marék krump-listésztával tért vissza.

Küléről jött csúrogi fiatalember könnyes szemmel mesélte, hogy mennyire szeretete édesapját, akit elvittek. Napokon át, imádkozott, mert azt mondták, hogy ha sokat imádkozik, visszajön az édesapja. Sajnos nem jött vissza. Kivégezték. Utána sokáig még imádkozni sem tudott. A hitét is elvesztette.

Az idősebbek az éhségre, a sótlan kukoricalisztra, ami csutkástól volt megdarálva, a megaláztatásra emlékeztek.

Talán a végső ideje volt, hogy az 1942-es áldozatok mellett, megemlékezzünk az 1944/45-ös ártatlan áldozatokról is.

Szeretném megköszönni mindenkinek, aki eljött, és annak is aki szeretett volna eljönni, de nem tehetette. Mindenkinek, aki nem felejtí el szomorú sorsát, aki saját erejével próbál rámutatni, hogy mit jelent a bosszú, mit jelent a nemzetgyűlölet. Nekünk mindannyiunk kötelessége, hogy ezekre, mint elrettentő példa mutassunk rá. Hisz mi tudjuk legjobban, hogy hány ártatlan ember életét követelte a bosszú.

Tudom, hogy mindannyiunknak egy az óhaja: SOHA TÖBBÉ NE TÖRTÉNJEN MEG. MINDANNYIAN BÉKÉBEN AKARUNK ÉLNI, EGYFORMA ÁLLAMPOLGÁRKÉNT.

Azt akarjuk, hogy gyermekeink és unokáink soha ne éljék át, amit mi.

Az első találkozón részt vettek: Szabadkáról, Küléről, Pacséról, Budiszaváról, Zmajevóráról, Beocsinból, Temerinből, Zentáról, Adáról, Becséről.

Valamennyien sorsüldözött csúrogi, szablyai és mozsori magyarok voltak.

Hol vannak a sírok?

Halottak napja van. A temetőket virágok borítják. A gyertyák fényei átvilágítják a sírokat. Kimegyünk a temetőbe, hogy beszélgessünk szeretteinkkel. Ilyenkor úgy érezzük, hogy itt vannak közöttünk, vigasztalnak minket. Ha megsimogatjuk a keresztet olyan, mintha a szeretteink arcát simogatnánk, és ilyenkor a szívünket melegség tölti be. De vajon hova menjen az, akinek az édesapja, a szerettei 1944-ben a gyűlölet áldozata lett.



Csúrogi sintérgödör az 1944-es magyar áldozatok sírhelye

a vérrel áztatott föld, ahol a szívük elporladt, és lassan ezt a darab földet is belepi a szemét. Nekünk csak egy halvány emlék, vagy még az sem maradt, mert még azt is elvették tőlünk. Elvették apáink életét, még mielőtt talán megismertük volna.

Most mégis itt állunk a fűvel, gazzal benőtt gödrök helyén, és lelki szeimeink előtt itt lebeg édesapáink, szeretteink arca, és mintha hallanánk kiáltásukat: **ÁRTATLANOK VOLTUNK. EZT SOHA NE FELEDJÉTEK!** Egy kegyetlen nemzetgyűlölet áldozatai lettünk.

Igen ezt soha nem felejtjük el, sem mi, sem gyermekeink.

A sok fájdalmat, a gyászt, a megaláztatást nem lehet elfelejteni. Azonban tudom, hogy a mi szívünkben csak fájdalom van, nem gyűlölet. Mi, akik átéltük azt a kegyetlen megaláztatást, mi, akiket elűztek otthonunkból, tudjuk, hogy mit jelent a gyűlölet. Éppen ezért nem akarunk gyűlöletben élni, de elvárjuk, hogy az igazságot a napvilágra hozzák, hogy tartsák tiszteletben emberi jogainkat, hogy méltóképpen megemlékezhessünk halottainkról.

Majd hatvan év múlt el a kegyetlen vérengzés óta. Sokan megkérdezik, lehet-e minderről érzés nélkül beszélni. Igen lehet, azoknak, akiknek nincsenek áldozataik, akiknek a halottaik nem jeltelen temetőben nyugszanak. Azonban mi, akiknek az édesapjuk, szeretteik valahol a dögtemetőbe lettek elföldelve hátra kötött kézzel, mi nem tudunk érzés nélkül minderről beszélni, és nem tudunk róla hallgatni sem.

Hol vannak a sírok? Hol vannak a csontok? És hol vannak a gyilkosok?

1944. őszén Vajdaság szerete végig söpört a gyűlölet. Csúrogot sem kerülte el. Sőt talán itt tetőzött.

A mi apáinknak, szeretteinknek nincs temetőjük, nincs sírjuk, nincs fejfájuk, sőt a csontjaikat is eltüntették. Nem maradt más, csak

Kiűztek szülőfalunkból, otthonainkból, mindenünket elvették, megaláztak, koncentrációs táborba zártak, elvették tőlünk a boldog gyermekkort, elvették életünk egy darabját.

Most itt lenne a végső ideje, hogy legalább azt a helyet adják vissza, ahol apáinkat elföldelték, hogy méltóképpen megemlékezhessünk halottainkról. Még akkor is, ha ez a hely a sintérgődör. Ez alapvető emberi jogunk, és ettől nem állunk el.

Az emlékműnek állnia kell, és itt kell állnia, ahol a halottaink el lettek temetve. Mi ide akarunk jönni, leróni kegyeletünket, hisz mindenki a saját halottjának a sírjához megy.

A múlt évben állított emlékművet, a nemzetgyűlölet összetörte, pedig senkinek sem ártott, hacsak nem azoknak, akik részt vettek a vérontásban.

A Jó Isten mindent lát, azt is, aki az emlékművet, és ezt a keresztet ledönti. Nem lehet büntetés nélkül ennyi gonosztettet elkövetni.

Reméljük, eljön az igazság, és itt ezen a vérrel áztatott helyen, állni fog egy marandó emlékmű, és mi is méltóképpen, emberhez méltóan emlékezhetünk meg halottainkról.

Ez a legkevesebb, amit egy nemzet megtehet a másikért.

Teleki Júlia



„Hol sírjaik domborulnak”. Megemlékezés 2000-ben és a „M megbűnhődte már e nép” 2001-es kereszt.

Tömegsír hangja

Itt állunk a tömegsírok szélén, ahol az ártatlanul kivégzett apáinkat, szeretteinket földelték el. A bűnük a nemzetiségük volt. Magyarok voltak.

Csend van, és én mégis hallok a hangokat. Vajon hallja-e mindenki? A hangok mindannyiunkhoz szólnak, a szívünkbe markolnak. A sír mélyéből felhangzik a jajkiáltás, a halottak utolsó sóhaja, ami felénk hozzátartozók felé száll.

Hatvanegy évvel ezelőtt, 1944. őszén, szeretteink ezzel az utolsó sóhajjal, lehelettel ölelték át édesanyjukat, feleségüket, és gyermekeiket, akiket örökre árván hagytak.

Nem búcsúzhattak el szeretteiktől, mert a kegyetlen nemzetgyűlölet ettől is megfosztotta őket.

Nekik nem volt koporsójuk, sem sírjuk. Csak hatalmas gödör, ahova bedobálták őket, mint az állatokat. Értük nem szólt a harang. Gyászolni is csak a szívünkben lehetett.

Sírhalomuk, fejfájuk azóta sincs. A gyűlölet ma is él.

Meddig még?

Itt csak a vérral áztatott föld maradt, de a hangok a földből mind erősebben fognak hallatszani mindaddig, míg nem enyhül irántuk a gyűlölet.

Vajon hol vannak a gyilkosok? Hallják-e a jajkiáltásokat?

Ráébrednek-e mindazok, kiknek a szívük tele van nemzetgyűlölettel, hogy a megemlékezés a magyar ártatlan áldozatokról nem bosszú, nem viszontgyűlölet, hanem alapvető emberi jogunk, amit senkinek sincs jogában megtiltani.

Most itt állunk a tömegsírok szélén, a szívünk tele keserűséggel, emlékekkel. Akinek van emléke, de sajnós nagyon sokan vagyunk, akiknek még az emlékét is elvették. És mégis most mindannyian érezzük a simogatást, az utolsó hangokat, amit apáinktól, szeretteinktől kaptunk.

Milyen szomorú és elkeserítő, hogy hatvan év után is ilyen méltatlanul kell megemlékezni halottainkról.

A fájdalom és keserűség a miénk, de a szégyen az másoké.

Árvák lettünk, elűztek otthonainkból, kifosztottak mindenünkből, és még ezen a vérral áztatott földön sem hagyják, hogy méltóképpen emlékezhessünk.

Nekünk nem marad más, mint imádkozni, hogy a Jó Isten meghallgassa imáinkat, és igazságot tegyen.

Itt állunk szomorúan, könnyes szemmel, a szívünk tele fájdalommal, de mégis tudom, érzem, hogy mindannyiunknak egy a gondolata: SOHA TÖBBÉ NE ISMÉTLŐDJÖN MEG,

Sem, ami 1942-ben történt, sem, ami 1944-ben.

Teleki Júlia

KÖBEVÉSETT FÁJDALOM

Csúrog

Közeledik a szomorú évforduló, amikor 1944. október végén Vajdaság szerte megkezdődtek a magyarok elleni atrocitások. Ez történt Csúrogon is. Talán még sokkal erőteljesebben, mint más városokban. A bosszú, a nemzetgyűlölet szedte az áldozatait. Nagyon sok ártatlan embert végeztek ki a nemzetisége miatt, és földelték el összekötött kézzel a dögtemetőben.

Miért a dögtemetőben? Azért, hogy még holtukban is meggyalázzák Őket.

– Azért van az, hogy egyesek 62 év után is, akik akkor még gyerekek voltak, most is úgy nyilatkoznak, hogy mindazok, akik a dögtemetőben vannak, azoknak ott a helyük, azt érdemelték. – Ez egy találkozáson hangzott el, ahol próbáltunk a csúrogi szerb emberekkel megtalálni a megbékélés útját. Ahol szerettük volna elérni azt, hogy ismerjék el, hogy nekünk is fáj apáink, szeretteink elvesztése, mint ahogy nekik is fáj.

Tudtuk, hogy nem lesz könnyű a beszélgetés, de azt azért mégsem gondoltam, hogy ott a szemünkbe vágják, hogy mindazok az emberek, akiket kivégeztek egytől-egyig bűnösök voltak és a dögtemetőben a helyük.



Kőbevéssett fájdalom, 2006-os megemlékezés

Immár 62 év telt el a véres események óta. A megbékélés, az áldozatok iránti tisztelet ma sem működik.

A mi halottainkra szemetet hordanak. Azokra is, akik a dögtemetőben vannak és azokra is, akik a volt csúrogi katolikus temetőbe vannak eltemetve. A temetőbe már nem áll egy kereszt sem, egy fejfa sem, oda hordják a városi szemetet.

Micsoda gyalázat a halottakra, és micsoda keserűség nekünk élőknek.

Mindenszentek idején felkeresik az emberek halottaikat, bár mely messze is vannak eltemetve.

Mi csúrogi magyarok ezt nem tehetjük. A temetőbe, ahol nagyszüleink, rokonaink, testvéreink vannak eltemetve, akik meghaltak még a háború előtt, nekik nincs sírjuk, mert feldúlták a temetőt, és lassan beborítják szeméttel.

Akik pedig a dögtemetőben, a tömegsírba lettek elföldelve nincs sírhalmuk, sem fejfájuk.

Még hatvan év után sem. Bár minden évben felállítunk egy keresztet, de eltűntették, az emléktáblát összetörték.

Most mégis újat állítunk, egy kis kőtáblát: „Kőbevéssett fájdalom” felirattal. Nekünk csak ez maradt.

Bele vésni fájdalmunkat a kőbe, hogy könnyítsünk a szívünkön. Hisz a szívünk tele van fájdalommal, keserűséggel, szomorúsággal.

Teleki Júlia